**Міжнародне право**

УДК 341.225.5:341.123; 347.73; 628.4

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18670331>**Трансформація міжнародного морського права крізь «екологізацію»
тлумачення UNCLOS в епоху антропоцену****Краснікова Олександра Валеріївна,**

кандидат юридичних наук, доцент,

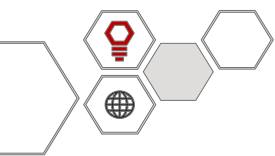
доцент кафедри морського права

Національний університет «Одеська морська академія»

м. Одеса, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-0078-8198>**Прийнято: 21.01.2026 | Опубліковано: 31.01.2026**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню трансформації міжнародного морського права в умовах епохи антропоцену крізь призму феномену «екологізації» тлумачення Конвенції ООН з морського права 1982 року (UNCLOS). Вихідною теоретичною передумовою дослідження є усвідомлення того, що сучасна кліматична криза має системний і транснаціональний характер та безпосередньо впливає на правове регулювання використання й охорони Світового океану. У статті обґрунтовується теза про те, що UNCLOS, розроблена в умовах уявної стабільності природного середовища, потребує динамічного та еволюційного тлумачення з урахуванням новітніх екологічних викликів, зокрема антропогенних викидів парникових газів, підвищення рівня моря, закислення океанів та деградації морських екосистем.

Особливу увагу приділено аналізу принципу системної інтеграції, закріпленого у статті 31(3)(с) Віденської конвенції про право міжнародних



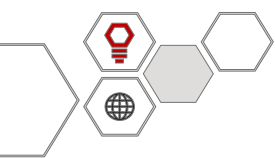
договорів 1969 року, як ключового інструменту подолання фрагментації міжнародного права та узгодження норм UNCLOS з іншими релевантними міжнародно-правовими режимами, насамперед міжнародним кліматичним правом і правом прав людини. Досліджується роль цього принципу в сучасній судовій практиці міжнародних інституцій.

Центральне місце в статті займає аналіз консультативного висновку Міжнародного трибуналу з морського права у справі № 31 від 21 травня 2024 року, в якому антропогенні викиди парникових газів були кваліфіковані як забруднення морського середовища у розумінні UNCLOS. Розглядається значення цього висновку для формування суворого стандарту належної обачності держав та для розвитку доктрини міжнародної відповідальності у зв'язку з кліматичною кризою.

Окремо досліджується консультативний висновок Міжнародного Суду ООН щодо зобов'язань держав у зв'язку зі зміною клімату, в якому Суд підтвердив існування договірних і звичаєвих міжнародно-правових зобов'язань щодо захисту кліматичної системи та визнав їхній характер *erga omnes*. Наголошується, що порушення таких зобов'язань тягне за собою повний комплекс правових наслідків, передбачених правом міжнародної відповідальності держав.

У підсумку обґрунтовується висновок, що «екологізація» тлумачення UNCLOS є не факультативним, а необхідним напрямом еволюції міжнародного морського права, який забезпечує його адаптацію до екзистенційних викликів антропоцену та сприяє зміцненню правового захисту Світового океану як глобального спільного блага.

Ключові слова: міжнародне морське право, зміна клімату, «екологізація» тлумачення, UNCLOS, забруднення морського середовища, системна інтеграція, *due diligence*, *erga omnes*, ITLOS.



Transforming international maritime law through the environmentalization of UNCLOS interpretation in the Anthropocene era

Oleksandra Krasnikova,

PhD in Law, Associate Professor,

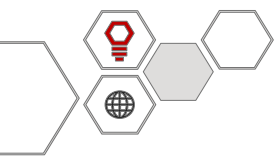
Associate Professor of the Department of Maritime Law
at the National University «Odessa Maritime Academy»

Odesa, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0078-8198>

Abstract. This article examines the transformation of international maritime law in the context of the Anthropocene through the lens of the “environmentalization” of the interpretation of the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS). The study proceeds from the premise that the contemporary climate crisis is systemic and transboundary in nature and directly affects the legal regulation of the use, protection, and preservation of the World Ocean. It argues that UNCLOS, drafted under assumptions of relative environmental stability, requires a dynamic and evolutionary interpretation in light of emerging ecological challenges, including anthropogenic greenhouse gas emissions, sea-level rise, ocean acidification, and the degradation of marine ecosystems.

Particular attention is devoted to the principle of systemic integration, as enshrined in Article 31(3)(c) of the Vienna Convention on the Law of Treaties (1969), which is analysed as a key interpretative tool for overcoming the fragmentation of international law and for coordinating UNCLOS with other relevant legal regimes, notably international climate law and international human rights law. The article explores the growing role of systemic integration in the jurisprudence of international courts and tribunals.

A central focus is placed on the Advisory Opinion of the International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS) in Case No. 31 of 21 May 2024, in which

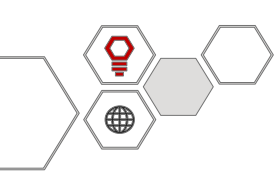


anthropogenic greenhouse gas emissions were qualified as marine pollution within the meaning of UNCLOS. The article assesses the significance of this finding for the articulation of a stringent due diligence standard and for the progressive development of the law of international responsibility in the context of climate change.

The study further analyses the Advisory Opinion of the International Court of Justice concerning States' obligations in respect of climate change, in which the Court affirmed the existence of treaty-based and customary obligations to protect the climate system and recognized their erga omnes character. The article concludes that the environmentalization of UNCLOS interpretation is not optional but constitutes a necessary evolutionary pathway for adapting international maritime law to the existential challenges of the Anthropocene and for strengthening the legal protection of the ocean as a global common good.

Keywords: international maritime law; climate change; environmentalization of treaty interpretation; UNCLOS; marine pollution; systemic integration; due diligence; erga omnes; ITLOS.

Постановка проблеми. Зміна клімату ставить під загрозу нашу планету і це є, нажаль, незаперечним фактом. Із впевненістю можна сказати, що світом керують дві системи. Перша – це система міжнародного публічного права, яка являє собою сукупність правил і принципів, що зв'язують держави у їхніх відносинах одна з одною. Друга – кліматична система, яка об'єднує атмосферу, біосферу, гідросферу та інші компоненти, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії. Зараз обидві системи існують в епоху, яку науковці називають «антропоценом», протягом якої діяльність людини спричинила різкі зміни в атмосфері, суші та океанах Землі. Серед існуючих викликів для обох систем, що виникають внаслідок цих умов, центральними є питання про існування у міжнародному праві зобов'язань держав захищати кліматичну систему та про



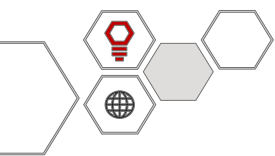
вплив сучасних екологічних стандартів на розуміння інших міжнародно-правових норм.

В цьому сенсі виник новий феномен, пов'язаний з тлумаченням міжнародних угод з урахуванням екзистенційних загроз для людства. Цей феномен проявляється в «екологізації» тлумачення міжнародних норм. Вказаний процес стає можливим завдяки системній інтеграції, яка є ключовим інструментом інтерпретації міжнародних договорів.

Конвенція ООН з морського права 1982 р. (далі – UNCLOS) є важливим міжнародним актом, що містить норми про зобов'язання держав вживати всі необхідні заходи для того, щоб запобігти, скоротити та контролювати забруднення морського середовища. Однак її положення потребують узгодження із новими загрозами, такими як викиди парникових газів, закислення океанів та підвищення рівня моря, оскільки на момент, коли формулювалися її норми, у учасників морської конференції, ймовірно, не було думки про шкоду морям та океанам, спричинену кліматичною кризою. «Екологізації» тлумачення конвенційних норм, зокрема UNCLOS, відбувається через застосування принципу системної інтеграції, що відкриває шлях до нових юридичних зобов'язань держав.

Отже, міжнародне морське право має зазнати трансформаційних, а не поступових змін. Тому належні правові та політичні відгуки, які б відповідали масштабу таких змін, ще належить знайти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі питання екологізації права були предметом аналізу вітчизняних науковців, але, в основному, розглядалися крізь призму міжнародних економічних відносин. Проте, зарубіжні вчені глибше занурилися в це питання. Досить фундаментальним новітнім дослідженням процесу трансформації UNCLOS в сучасних умовах глобальних викликів можна вважати роботу Lan Anh T. Nguyen та Hai Dang Vu (2025) «Viability of UNCLOS amid Emerging Global Maritime Challenges»,

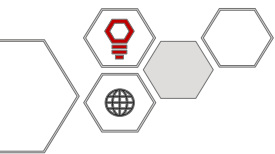


(«Життєздатність UNCLOS в умовах нових глобальних морських викликів»). У книзі зібрані погляди вчених, які виявили питання, що не були врегульовані або врегульовані недостатньо в рамках Конвенції 1982 р.

Трансформація морського права відбувається через правозастосування, в чому є значна заслуга практиків з міжнародного права. Зокрема, баристерка та спеціаліст з міжнародного публічного права Monica Feria-Tinta у своїй статті (2024) «The master key to international law: systemic integration in climate change cases» («Майстер ключ» до міжнародного права: системна інтеграція у справах, пов'язаних зі зміною клімату») [1] оцінює роль, яку відіграє поняття «системної інтеграції» у забезпеченні можливості судового розгляду питань зміни клімату на міжнародному рівні, та простежує шлях, який привів цей принцип до того, щоб стати ключовим поняттям у судових процесах щодо клімату.

В свою чергу Monica Feria-Tinta спиралася на роботи Campbell McLachlan, який є одним з провідних дослідників принципу системної інтеграції. Він розглядає цей правовий інструмент як «...імпульс до інтеграції різнорідних елементів міжнародного права в цілісну систему» [2, р.280]. Його наукові дослідження зосереджені на критичному аналізі ролі принципу системної інтеграції в інвестиційному та торговельному праві, а також у низці інших правових сферах, зокрема у справах, пов'язаних з його застосуваннями при тлумаченні норм про права людини з урахуванням міжнародного гуманітарного права.

Концепцію системної інтеграції як спосіб вирішення конфлікту між Договором до Енергетичної Хартії 1994 р. та сучасним міжнародним екологічним правом пропонує чеська вчена Denisa Hlušičková (2025) «The Energy Charter Treaty and International Environmental Law: Systemic Integration as a Tool for Treaty Reconciliation» («Договір до Енергетичної Хартії та міжнародне екологічне право: системна інтеграція як інструмент узгодження договорів) [3]. На її думку аналізований інструмент узгодження норм дозволяє арбітрам



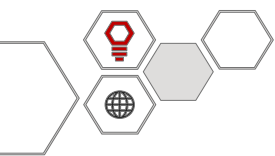
тлумачити Договір 1994 р. у широкому контексті глобальних кліматичних зобов'язань, зокрема Паризької угоди 2015 р.

Професорка університету Мельбурна Margaret A. Young у своєму аналітичному огляді (2025) «Systemic integration of obligations in an era of climate change: stability and optimal control» («Системна інтеграція зобов'язань в епоху зміни клімату: стабільність та оптимальне управління») [4] досліджує, як міжнародне публічне право може адаптуватися до викликів антропоцену через механізм системної інтеграції різних правових норм.

Отже, підґрунтя для міркування з приводу переосмислення UNCLOS є, але комплексних наукових пошуків в ракурсі «екологізації» Конвенції 1982 р. ще не проводилися.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Юридичний аспект глобальних кліматичних змін, що має прояв у міжнародному морському праві, можна простежити у дослідженнях багатьох зарубіжних вчених. Також і автор вже подавала у науковий простір свої міркування щодо деяких правових наслідків у названій галузі публічного права, пов'язаних із ефектами від екологічних трансформацій океанів, які зазнали антропогенного впливу [5]. Але інша траєкторія прояву кліматичного апокаліпсису, що простирається в сферу прав людини, системно не досліджувалася.

Незважаючи на наявність достатньо кількості наукових робіт, присвячених екологічним проблемам, ефективності договірних актів та наявного міжнародного інструментарію для їх вирішення, системна інтеграція через застосування Віденської конвенції про право міжнародних договорів (ст. 31 ч.3 (с)) (далі – Віденська конвенція 1969 р.) може сприйматися не просто як інструмент узгодження, а як спосіб розблокування прихованого потенціалу існуючих міжнародних норм для боротьби з кліматичною кризою. У цьому контексті зобов'язання держав щодо стабілізації концентрацій парникових газів в атмосфері, захисту прав людини, обов'язку охороняти та зберігати морське

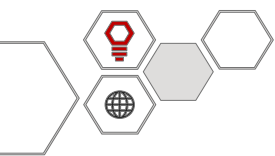


середовище, досягнення цілей збереження біорізноманіття, а також принцип запобігання завданню значної шкоди довкіллю мають оцінюватися у взаємозв'язку з існуючими свободами, що функціонують у межах міжнародно-правової системи. Зазначене питання, а також підходи до його вирішення, нещодавно стали предметом розгляду Міжнародного суду ООН, а також Міжнародного трибуналу з морського права щодо тлумачення деяких норм UNCLOS.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження практичних аспектів «екологізації» Конвенції ООН з морського права 1982 року через механізм системної інтеграції різних правових норм в умовах викликів антропоцену. Для цього автор розмірковує над гострою в рамках окресленої теми тезою про те, що для переходу до переосмисленого морського права, адаптованого до ери антропоцену, необхідно спочатку відмовитися від фактичного або сприйнятого уявлення про UNCLOS як про «конституцію океанів».

Виклад основного матеріалу. Усвідомлення зростаючої глобальної соціально-екологічної кризи стало підґрунтям для нещодавніх наукових припущень про те, що людство увійшло у нову «геологічну епоху», позначену домінуванням людини [6, р. 1-2]. Ця криза має глобальний характер, оскільки виходить за межі державних кордонів, впливаючи на людські та природні компоненти земної системи як у теперішньому, так і в майбутньому. У науковому середовищі окреслену епоху прийнято називати антропоценом. Поняття «антропоцен» було вперше запропоноване у 2000 році у публікації вчених Paul J. Crutzen та Eugene F. Stoermer [7, р. 17-18] як образний термін, покликаний відобразити глибокий вплив людства на планетарні сфери, такий потужний, що подібний до геологічних сил.

На час набуття чинності кліматичної угоди, прийнятої у Парижі на Конференції ООН у 2015 році, негативний вплив зміни клімату на планету

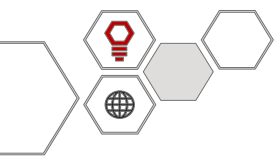


стрімко посилювався. Як один із проявів дедалі глибшого кліматичного колапсу відбувається занурення островів під воду океанів, що перетворилося на елемент майже антиутопічної дійсності, з якою стикається сучасний світ. Дослідження зарубіжних вчених засвідчили, що з середини ХХ століття було втрачено п'ять островів Соломонового архіпелагу [8]. Для низинних і малих острівних держав, що розвиваються, кліматична загроза набула екзистенційного характеру, а у випадку малих острівних держав – безпосередньо поставила під сумнів саме їхнє виживання [9].

На думку Monica Feria-Tinta ідея судової забезпечуваності вимог, пов'язаних із деградацією клімату та її впливом на права людини, ще донедавна сприймалася як віддалена або малоімовірна [1, р. 21]. Ідея, підкріплена доктринальними працями провідних науковців, пройшла крізь призму правозастосування у міжнародних інституціях та стала реальністю.

В цьому сенсі першим видатним міжнародним судовим провадженням, у межах якого системні питання тлумачення міжнародного права були розглянуті у контексті зміни клімату, став доленосний консультативний висновок Міжнародного трибуналу з морського права (далі – ITLOS), який був розглянутий у межах справи № 31 та ухвалений 21 травня 2024 року.

Підставою для відкриття консультативного провадження стало звернення Комісії малих острівних держав з питань зміни клімату та міжнародного права (далі – COSIS) від 12 грудня 2022 року, подане відповідно до наданих їй повноважень, що включають сприяння формуванню, реалізації та еволюційному розвитку міжнародно-правових норм і принципів у сфері протидії зміні клімату. У межах свого запиту COSIS звернулася до ITLOS із проханням роз'яснити обсяг і зміст конкретних зобов'язань держав – сторін Конвенції ООН з морського права 1982 року, насамперед у контексті Частини XII документу, щодо протидії забрудненню морського середовища, спричиненому негативними наслідками кліматичних змін [10]. Йдеться,

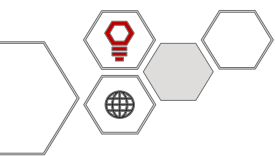


зокрема, про правові обов'язки держав у зв'язку з потеплінням океану, підвищенням рівня води в ньому та процесами підкислення морських вод, що є результатом антропогенних викидів парникових газів.

Трибунал застосував триступеневий аналіз матеріалів для кваліфікації викидів парникових газів як морського забруднення. По-перше, парникові гази були ідентифіковані як речовина, а надлишкове тепло, яке вони затримують і яке згодом поглинається океаном, є формою енергії. На другому етапі кваліфікації було з'ясовано, що джерелом введення цієї речовини є антропогенна діяльність. При цьому встановлено, що введення може бути прямим або опосередкованим (через атмосферу). Та на третьому етапі були доведені шкідливі наслідки: представлені наукові дані Міжурядової групи експертів зі зміни клімату підтверджують, що це призводить до закислення океану, підняття рівня моря та зниження концентрації кисню у воді, що шкодить морським екосистемам [10].

Окремий аспект запиту стосувався обов'язків держав із забезпечення охорони та збереження морського середовища в умовах зростаючого кліматичного впливу. Виходячи з цього, ITLOS зміг перейти до аналізу конкретних зобов'язань держав, що впливають із Частини XII UNCLOS, яка регулює питання захисту та збереження морського середовища, зокрема, загальний обов'язок «захищати та зберігати морське середовище», закріплений у ст. 192 [11]. Аналогічне зобов'язання підтверджується ст. 193 Конвенції у контексті реалізації державами суверенного права на розробку природних ресурсів. Більш детальний зміст цього обов'язку розкривається у ст. 194 документу, яка вимагає від держав-учасниць вживати всіх необхідних заходів для запобігання, скорочення та контролю забруднення морського середовища «...з будь-якого джерела» [11].

За результатами розгляду ITLOS одноголосно дійшов висновку, який має принципово новий характер для міжнародного морського права, про покладення

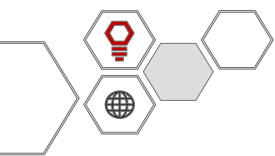


на держави-учасниці UNCLOS підвищеного стандарту «належної обачності» (due diligence). Цей стандарт передбачає жорсткий обов'язок держав здійснювати всі необхідні заходи для запобігання, скорочення та контролю забруднення морського середовища, зумовленого викидами парникових газів антропогенного походження [10].

Як зазначив Трибунал, стаття 194 UNCLOS формулює три основні групи зобов'язань держав-учасниць:

1. обов'язок вживати всіх необхідних заходів для запобігання, зменшення та контролю забруднення морського середовища;
2. обов'язок забезпечувати, щоб діяльність, яка здійснюється під їхньою юрисдикцією або контролем, не завдавала шкоди іншим державам та їхньому довкіллю внаслідок забруднення, а також запобігати поширенню забруднення за межі районів здійснення суверенних прав;
3. обов'язок захищати та зберігати рідкісні або вразливі екосистеми, а також середовище існування виснажених, уразливих чи зникаючих видів і інших форм морського життя [12].

Досліджуючи матеріали, Трибунал використовував результати роботи Комісії з міжнародного права (далі – ІЛС) з вивчення фрагментації міжнародного права. У своїх звітах щодо цього питання ІЛС сформулювала низку принципів, що мають враховуватися при вирішенні потенційних або фактичних колізій між правовими нормами [13]. Серед різних інструментів, на які спирався ІТЛОС у своєму консультативному висновку при роз'ясненні положень UNCLOS, був принцип системного тлумачення, який передбачає врахуванням інших релевантних норм міжнародного права. У науці такий принцип тлумачення називається «системна інтеграція». Він є одним із ключових інструментів, закріплених у ст. 31 ч.3 (с) Віденської конвенції 1969 р. Згідно цього положення, під час тлумачення договору мають враховуватися

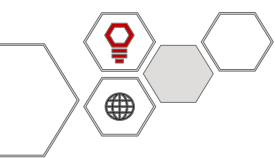


будь-які інші відповідні норми міжнародного права, застосовні у відносинах між сторонами [14].

Вихідним теоретичним припущенням принципу системної інтеграції є розуміння міжнародного права як системи взаємопов'язаних норм і принципів. Один із провідних дослідників цього підходу, Campbell McLachlan, визначає системну інтеграцію як імпульс до поєднання розрізнених елементів міжнародного права в узгоджену нормативну цілісність [2, р.280-281]. У науковій літературі цей принцип детально аналізувався, насамперед, у контексті економічного та інвестиційного права. Водночас його застосування у сфері міжнародного кліматичного права тривалий час залишалося недостатньо дослідженим. Але пізніше принцип, популяризований Campbell McLachlan, стає універсальним підходом до тлумачення договорів, оскільки він дозволяє встановлювати змістовні зв'язки між різними нормами та принципами міжнародного права. Це означає, що фактично будь-яку міжнародну угоду треба розглядати як частину великого нормативного середовища.

Трибунал визнав міжнародно-правові акти у сфері зміни клімату важливими зовнішніми орієнтирами для тлумачення Конвенції 1982 р., приділивши особливу увагу положенням Рамкової конвенції ООН про зміну клімату 1992 р., Паризької угоди 2015 р., а також авторитетним науковим оцінкам Міжурядової групи експертів зі зміни клімату. Зокрема, окреслена глобальна температурна ціль (обмеження у 1.5°C) та графіки скорочення викидів парникових газів, слугують об'єктивними метриками для оцінки того, чи виконала держава свої обов'язки за UNCLOS [4, р.8]. Це перетворює Паризьку угоду з політичного рамкового документа на конкретний юридичний критерій у межах морського права.

Це особливо важливо для UNCLOS, яка за своїм характером, з одного боку, є «конституцією для океанів», а з іншого – має відкриту архітектуру, що дозволяє їй еволюціонувати. Такий підхід, акцептований у висновку ITLOS,

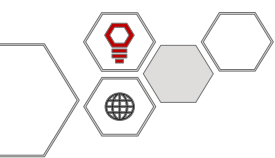


спрямований на забезпечення функціонування UNCLOS як динамічного, «живого» нормативного інструменту, здатного реагувати на сучасні глобальні виклики і забезпечувати координацію та узгодження з іншими міжнародно-правовими режимами [10].

У своїх звітах ІЛС зазначає, що міжнародне право, яке стосується «глобальних спільних благ», може породжувати для держав зобов'язання *erga omnes* [15]. Таку думку підтримує і Міжнародний Суд ООН, визначаючи, що ці зобов'язання виникають за договорами та звичаєвим міжнародним правом щодо захисту кліматичної системи. У своєму консультативному висновку Суд акцентує на тому, що порушення кліматичних зобов'язань тягне за собою «...повний комплекс правових наслідків, передбачених правом міжнародної відповідальності держав» [16]. Це означає, що держави зобов'язані вживати всіх необхідних заходів – де «необхідність» визначається об'єктивно на основі найкращої доступної науки. Суворість цього стандарту впливає з екзистенційної загрози, яку парникові гази становлять для морського середовища та вразливих громад. Від держав вимагається регулювати діяльність не лише державних органів, а й приватних корпорацій під їхньою юрисдикцією, впроваджуючи прогресивні та ефективні заходи з пом'якшення наслідків антропогенного впливу.

Отже, ми бачимо що відбувається унікальний процес, який можна назвати «екологізацією» тлумачення міжнародних угод. Однак, екологізація тлумачення передбачає не просто додавання екологічних міркувань, а створення інтегрованої ієрархії, де екологічний захист часто має пріоритет над інвестиційними або торговельними інтересами [3, р.340].

Феномен екологізації тлумачення договорів виникає як відповідь на фрагментацію міжнародного права, де спеціалізовані режими – торговельний, інвестиційний, морський та екологічний – часто вступають у нормативний конфлікт. Ключовим доктринальним інструментом для подолання цієї



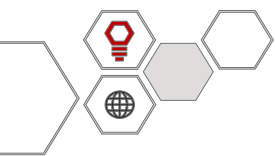
фрагментації є ст. 31 ч. 3 (с) Віденської конвенції 1969 року, про яку вже згадувалося [14].

У контексті морського права системна інтеграція дозволяє узгодити загальні обов'язки за UNCLOS із конкретними зобов'язаннями щодо стабілізації концентрації парникових газів, захисту прав людини та збереження біорізноманіття. Однак, процес екологізації UNCLOS не обмежується тлумаченням існуючого тексту, а включає створення нових імплементаційних угод, які інтегрують кліматичні міркування в управління Світовим океаном.

Отже, екологізація тлумачення UNCLOS стає центральним питанням, кардинальним світовим трендом змін у наукових відкриттях.

Екологізація реалізується через те, що дослідники називають «нормативною пористістю» [17] UNCLOS. Вона забезпечується трьома основними шлюзами. По-перше, через положення про відсилання, коли норми Конвенції вимагають від держав дотримуватися «загальноприйнятих міжнародних правил і стандартів», встановлених компетентними міжнародними організаціями (наприклад, ІМО щодо викидів із суден). По-друге, через системну інтеграцію за статтею 293 ч.1, відповідно до якої компетентні суди та або арбітражі при вирішенні спорів застосовують не лише UNCLOS, а й інші норми міжнародного права, які не є несумісними з нею [11]. І нарешті, через еволюційне тлумачення термінів, коли статичний юридичний термін наповнюється новим змістом відповідно до наукового консенсусу (наприклад, застосування висновків Міжурядової групи експертів зі зміни клімату (ІРСС) як джерела наукових стандартів) [17].

Висновки. У науковому середовищі простежується загальний консенсус щодо темпів і масштабів планетарного соціально-екологічного занепаду, зокрема щодо розуміння провідної ролі людської діяльності у цьому процесі. Отже, людство стало самостійною глобальною екологічною силою.

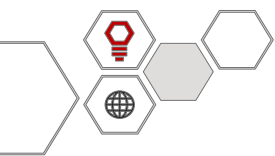


Аналізуючи останні наукові надбання, виявилось, що принцип системної інтеграції стає ключовим механізмом для «озеленення» міжнародного права. Дослідження підтверджують, що ст. 31 ч. 3 (с) Віденської конвенції 1969 р. дедалі частіше використовують для подолання фрагментації права. Це дозволяє тлумачити Конвенцію ООН з морського права 1982 р. не в ізоляції, а як частину цілісної нормативної системи, де екологічні зобов'язання мають пріоритет над інвестиційними чи суто економічними інтересами.

Проаналізовані консультативні висновки Міжнародного Суду ООН та Міжнародного трибуналу з морського права мають велике значення для актуалізації міжнародного морського права в умовах ери антропоцену. Головним висновком ITLOS стало визнання того, що антропогенні викиди парникових газів згідно UNCLOS становлять забруднення морського середовища. Незважаючи на відсутність юридично обов'язкової сили, цей консультативний висновок має істотне доктринальне та практичне значення, оскільки формулює ключові орієнтири для тлумачення й застосування норм міжнародного права та сприяє їх подальшій еволюції. У руслі сучасних правових тенденцій він створює передумови для активізації судового розгляду справ, пов'язаних із кліматичною деградацією, закладаючи нові підходи до притягнення держав до відповідальності за кліматичну кризу з урахуванням обсягу їхніх міжнародно-правових зобов'язань.

В свою чергу Міжнародний суд ООН висловився щодо зобов'язань за UNCLOS про запобігання, скорочення та контролю викидів парникових газів як забруднення, а також щодо суворого стандарту «належної обачності» (*due diligence*), необхідного для захисту та збереження морського середовища.

Таким чином «екологізація» тлумачення UNCLOS перейшла від теоретичних обговорень до практичного застосування. Крізь призму правозастосовної діяльності можна побачити, як сучасні екологічні стандарти та Паризька угода 2015 р. впливають на розуміння інших правових норм,



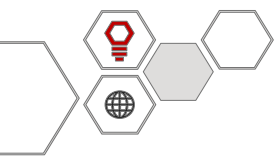
перетворюючи їх на «розумний організм», що здатний адаптуватися до викликів кліматичної кризи.

Треба пам'ятати, що UNCLOS створювалася на основі уявлень про відносно стабільне географічне та екологічне середовище, що в епоху антропоцену більше не відповідає дійсності. Але «екологічне» тлумачення UNCLOS дозволяє судам та трибуналам реагувати на виклики, які не були передбачені під час дев'ятирічних переговорів у Монтего-Бей.

Проаналізовані джерела вказують на те, що UNCLOS діє як «нормативна губка», що вбирає зовнішні екологічні норми. Це розв'язує складну проблему юридичних прогалів, дозволяючи застосовувати зобов'язання *erga omnes* для захисту Світового океану навіть там, де текст Конвенції 1982 року не містить прямих кліматичних термінів. Це приводить до розуміння більш радикального переосмислення морського права, де людина і населення домінують над морем, а не суша.

Список використаних джерел:

1. Feria-Tinta M. The master key to international law: systemic integration in climate change cases. *Cambridge International Law Journal*. 2024. Vol. 13 №. 1. P. 20-40. URL : https://www.researchgate.net/publication/381591382_The_master_key_to_international_law_systemic_integration_in_climate_change_cases
2. McLachlan C. The Principle of systemic integration and article 31(3)(c) of the Vienna Convention. *International and Comparative Law Quarterly*. 2005. Vol. 54. Iss. 2. P. 279-320. DOI : <https://doi.org/10.1093/iclq/lei001>
3. Hlušíčková D. The Energy Charter Treaty and International Environmental Law: Systemic Integration as a Tool for Treaty Reconciliation / Chapter: 5.2. In book: *Contemporary Issues of International Environmental Law*. 2025. P.315-350.



4. A.Young M. Systemic integration of obligations in an era of climate change: stability and optimal control. *British Yearbook of International Law*. 2025. Vol. 00. № 00. P.1-20. DOI : <https://doi.org/10.1093/bybil/braf006>

5. Див.: Краснікова О. В. Правова проекція підвищення рівня світового океану у міжнародному морському праві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021 № 49. С. 162-165. DOI : <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.49.34>; Краснікова О.В. Міжнародно-правовий захист підводної культурної спадщини у світі загроз від змін клімату. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 3. С. 1212-1218. DOI : <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.183>

6. Kotzé, L. J.. Global environmental constitutionalism in the Anthropocene. Tilburg University. 2017. 390 p. DOI : <https://doi.org/10.5040/9781509907601>

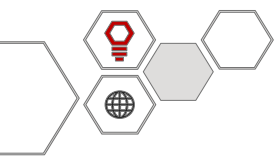
7. J. Crutzen P., F. Stoermer E. The «Anthropocene». *IGBP Global Change Newsletter*. 2000. № 41. P. 17-18. URL : <http://people.whitman.edu/~frierspr/Crutzen%20and%20Stoermer%202000%20Anthropocene%20essay.pdf>

8. Szyprowska-Głodzik I. These island countries could disappear by 2050. *Water issues – online edition*. 05/09/2024. URL : <https://wodnesprawy.pl/en/these-island-countries-could-disappear-by-2050/>

9. Schofield C., Freestone D. Options to protect coastlines and secure maritime jurisdictional claims in the face of global sea level rise : Part II – Sovereignty and Territorial Concerns. Publisher : Cambridge University Press. 2013. P.141-166. DOI : <https://doi.org/10.1017/CBO9781139198776.009>

10. Advisory Opinion submitted to the Tribunal by the Commission of small island States on climate change and international law. ITLOS. List of cases: № 31. 21 May, 2024. URL : https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/31/Advisory_Opinion/C31_Adv_Op_21.05.2024_orig.pdf

11. Конвенція ООН з морського права від 10.12.1982 р. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_057



12. Macchia A. Diving into climate change: ITLOS' Advisory Opinion in case № 31. *Diritti Comparati – online edition*. Publ.17.06.2024. URL: <https://www.diritticomparati.it/diving-into-climate-change-itlos-advisory-opinion-in-case-no-1/>

13. Fragmentation of International Law: difficulties arising from the diversification and expansion of international law. *Conclusions of the work of the Study Group of ILC*. 01.05.-0.9.0.6 and 0.3.0.7-11.0.8 2006. UN Doc.A/CN.4/L.702. URL: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_1682.pdf

14. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118

15. Conclusion 17 /Peremptory norms of general international law (jus cogens) as obligations owed to the international community as a whole (obligations erga omnes): Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (jus cogens), with commentaries. *Yearbook of the International Commission*. 2022. Vol. II. Part two. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_14_2022.pdf

16. Obligations of States in respect of climate change: Advisory Opinion of International Court of Justice. 23 July, 2025. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-00-en.pdf>

17. Cavalcanti de Mello Filho E. The normative porosity of the UN Convention on the Law of the Sea: from «human rights at sea» to the «ocean-climate nexus». *Minnesota Journal of International Law*. 2025. Vol. 34. Iss.1. Art.2. URL: <https://scholarship.law.umn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1008&context=minn-jrnl-intl-law>